

d) osamělým uzavřením v tmavé komůrce bez přerušení ne déle než 3 dny, pak opět po týdenním mezičase, a celkem nejvýš 30 dní v roce (viz čl. Vazba v temnu), a konečně

e) proti zločincům cizincům, vypovězením ze země, jež se musí vzta-
hovatí na všechna království a země v říšské radě zastoupené (§ 19 nn
tr. z.). Dle tr. z. bylo možno trest žaláře zostřiti též tělesným trestáním
ranami holí neb metlou, kteréžto zostření bylo však zrušeno zák. ze dne
15. listopadu 1867 č. 131 ř. z. Též voj. tr. z. (§ 23 nn) a tr. z. pro
Bosnu a Hercegovinu (§ 22 nn) obsahují též ustanovení o trestu žaláře, avšak
ohledně Bosny a Hercegoviny s tou úchytkou, že při trestu těžkého žaláře
dávají se odsouzencům železa a že první stupeň trestu žaláře může býti
zostřen uložením obyčejných železek na ruku a nohu a těžký žalář lze
zostřiti tím, že se odsouzenci, dle různosti pohlaví, spoutají obě nohy těž-
šími železy (§ 29). Viz též čl. Tresty.

Žaloba.

I. Část všeobecná.

Procesní právo ovládáno je zásadou »judex ne procedat ex officio«. Výjimečně platí zásada officiality v řízení o neplatnost manželství pro pře-
kážku veřejnoprávní. Činnost soudcova musí tedy býti zpravidla provoko-
vána a zejména i zahájení sporu civilního předpokládá iniciativy se strany
oprávněného podmětu. Spor civilní zahájí se zpravidla jen k žalobě. By
spor mohl počítí musí býti žaloba na soud vznesena, soudem přijata a ža-
lovanému doručena. Doručením žaloby žalovanému spor se teprve zahajuje
(lis pendet) (§ 232 c. ř. s.) a podkladem sporu zahájeného je žaloba na
soud vznesená. Viz čl. »Spor«.

Žalobou rozumíme pak úkon procesní, jímž se domáhá jedna osoba
(žalobce, actor) na soudu, by rozhodl o jejím nároku soukromoprávním, jí
prý proti osobě druhé (žalovaný, reus) příslušejícím. Dle toho pak, do-
máhá-li se žalobce na soudě pouze uznání svého nároku či též i jeho
splnění, rozeznáváme žaloby určovací a žaloby o splnění.

II. Obsah žaloby.

Žaloba buď vznesena na soudy sborové přípravným podáním (§ 226
c. ř. s.); u soudů okresních i do protokolu může býti podána, pokud
strany nejsou zastoupeny advokáty (§ 434 c. ř. s.). O žalobě vznesené
přípravným podáním platí předem předpisy dané o přípravných podáních
vůbec (§ 78 c. ř. s.). (Viz čl. Podání.) Musí tedy žaloba, jako každé jiné
přípravné podání obsahovati:

1. označení soudu, pak stran dle jména (jménem a příjmením), za-
městnání, bydliště a postavení ve sporu, udání zástupců za strany jedna-
jících a označení předmětu rozepře;

2. označení příloh a jich počtu a udání, jsou-li přílohy připojeny
v prvopise neb v opise;

3. podpis strany neb jejího zákonného zástupce neb zmocněnce, v advo-
kátském sporu pak podpis advokátův (§ 75 c. ř. s.). Kromě toho musí
žaloba obsahovati:

1. určitý návrh;

2. stručné a úplné vyličení jednotlivých skutkových okolností, na
kterých se zakládá nárok žalobcův jak co do věci hlavní, tak co do věci
vedlejší;

3. přesné označení jednotlivých průvodů, jimiž žalobce dokázati chce tvrzení své o skutkových okolnostech. Závisí-li příslušnost dovolávaného soudu na hodnotě sporného předmětu a nesměruje-li žaloba k určité sumě peněžité, pojata budte do žaloby též potřebná udání o hodnotě předmětu sporného. Týká-li se žaloba předmětu soudnictví obchodního, námořského neb horního, avšak podána-li jest u soudu sborového, jemuž přísluší nejen zvláštní, nýbrž též obecné soudnictví, tedy buď při označení soudu též vyznačeno, že se navrhuje, by byl spor projednán před obchodním senátem neb před senátem k vykonávání horního soudnictví určeným (§ 226 c. ř. s.).

Mimo to lze již v žalobě činiti návrhy:

1. aby žalovanému při předvolání k prvnímu roku nebo při předvolání k ústnímu líčení bylo nařízeno, by k jednání přinesl jisté, přesně označené listiny, věci přezvědné neb předměty ohledání, o nichž žalobce myslí, že jich bude potřebovati k vedení důkazu a které žalovaný má v držení;

2. aby nařízeno bylo, čeho třeba, by listiny, věci přezvědné nebo předměty ohledání k vedení důkazu patrně potřebné a u některého veřejného úřadu neb u notáře uschované, jež rovněž přesně budte označeny, byly v čas opatřeny k prvnímu roku neb k ústnímu přelíčení. Návrhu tomuto lze však jen tehda vyhověti, když strana dle platných předpisů zákonných nemůže beze spolupůsobení soudu opatřiti si příslušných listin, věci přezvědných nebo předmětů ohledání aneb když úřad neb notář neodůvodněným způsobem jí věci tyto vydati odepřel;

3. aby svědci k dosvědčení tvrzení o skutkových okolnostech v žalobě jmenovaní, byli předvoláni k prvnímu roku neb k ústnímu přelíčení (§ 229 c. ř. s.).

III. Hromadění (kumulace) žalob.

Přísluší-li žalobci proti témuž žalovanému více nároků, může je touž žalobou vymáhati (t. zv. objektivní hromadění žalob). Podmínky toho jsou:

1. soud procesní musí býti pro všechny tyto nároky příslušným a
2. týž způsob řízení přípustným (nelze tedy spojití nárok na ochranu a znovuzřízení dřívějšího stavu držebního [§ 454 c. ř. s.] s nárokem na zaplacení pohledávky). By však nároky ty byly ve skutkové neb dokonce právní souvislosti se nežádá. Soud musí však býti věcně příslušným jak pro každý jednotlivý nárok, tak i pro hodnotní sumu všech nároků. Nepřesahují-li tudíž jednotlivé nároky obnos 50 zl. a úhrnem sumu 500 zl., užiti sluší pro všechny nároky předpisů §§ 448 nn. c. ř. s. o řízení ve věcech nepatrných (bagatelních) (dobrozdání nejvyššího soudu).

IV. Změna žaloby.

Změnou žaloby rozumíme změnu žalobního důvodu (t. j. právního poměru, z něhož vznikl nárok žalobní, na př. koupě, darování, narovnání atd.), aneb rozšíření žaloby. Není však změnou žaloby, když beze změny žalobního důvodu se změní, doplní, vysvětlí neb opraví skutkové okolnosti v žalobě uvedené a důkazy v žalobě nabídnuté, neb když, rovněž beze změny žalobního důvodu se obmezí prosba žalobní co do věci hlavní neb co do povinností vedlejších, neb když místo předmětu původně žádaného žádá se předmět jiný neb interesse. Ovšem žádá-li žalobce místo původního předmětu předmět jiný vyšší hodnoty, je takovéto rozšíření žalobního návrhu změnou žaloby. Pokud není spor zahájen, t. j. pokud není žaloba žalovanému doručena (§ 232 c. ř. s.), může žalobce změnit žalobu u soudu

podanou a zejména rozšířiti návrh žalobní, pokud se tím nevyloučí příslušnost soudu procesního. Po zahájení sporu třeba ke změně žaloby svolení odpůrcova. Svolení může býti i mlčky dáno, t. j. když žalovaný ničeho nenamítaje projednává o žalobě změněné. Avšak i když žalovaný nesvolí ke změně žaloby, může soud změnu dopustiti, když následkem změny není se obávati značného stížení nebo průtahu v jednání (§ 235 c. ř. s.). Podotknouti sluší, že v řízení odvolacím změna žaloby, na níž se zakládá rozsudek v odpor vzatý, není možna ani se svolením odpůrcovým (§ 483 c. ř. s.).

V. Vzetí žaloby zpět.

Tím, že žalobce žalobu zpět vezme nevzdává se již nároku žalobního, nýbrž jen projevuje, že pro tentokrát nechce ještě, by soud o nároku jeho rozhodl. Žalobce může vzíti žalobu zpět beze svolení žalovaného jen až do počátku prvního roku, nedostaví-li se však k němu žalovaný, též ještě při prvním roku. Vezme-li žalobce žalobu zpět ještě před prvním rokem, odpadá arcit' první rok. Se svolením žalovaného lze pak vzíti žalobu zpět kdykoliv. Žaloba běře se zpět buď podáním, jež se žalovanému doručí aneb prohlášením při ústním jednání učiněným. Doručení podání stane se na základě opatření předsedy senátu bez předchozího usnesení senátu (§ 237 c. ř. s.). Účinek vzetí žaloby zpět je dvojí:

a) žaloba pokládá se za nepodanou a žalobce může budoucně novou žalobu podati, ač nevzdal-li se zároveň nároku žalobního vůbec.

b) Žalobce je povinen nahraditi žalovanému útraty sporu, jež mu podáním žaloby snad již vznikly (na př. za zřízení advokáta). Tyto právní účinky (*a*, *b*) nastanou též tehdá, když žaloba již podaná dle zákona se pokládá za zpět vzatou (§ 237 c. ř. s.).

VI. Zodpovědění žaloby.

Nedojde-li při prvním roku ke konečnému vyřízení sporu (zejména smírem, zpět vzetím žaloby, rozsudkem následkem uznání, vzdání se, zmeškání; viz čl. Rok první), nařídí soudce první rok řídicí žalovanému, by podal ve lhůtě okolnostem přiměřené, avšak 4 neděle nepřesahující odpověď na žalobu. Usnesení, jímž se nařizuje žalovanému podati odpověď nelze odporovati samostatným prostředkem opravným a proto není třeba písemného vyhotovení usnesení tohoto (§§ 239, 243 a 426 c. ř. s.). Zodpovědění žaloby stane se podáním přípravným, v němž může žalovaný činiti tytéž návrhy, které žalobce v žalobě činiti může, tedy návrhy § 229 c. ř. s. Mimo to může žalovaný v odpovědi navrhnouti, by bylo zavedeno přípravné řízení před soudcem z příkazu činným (§§ 243, 245 c. ř. s.). Ostatně viz čl. Rok první a Odpověď.

VII. Řízení.

Tu třeba lišiti:

1. Shledá-li předseda senátu, jemuž je věc přikázána, že je žaloba pro nepřislušnost soudu nebo pro nedostatek procesní způsobilosti nebo potřebného zákonného zastoupení nepřípustnou, vyžádá si rozhodnutí senátu o tom, má-li býti rok k ústnímu jednání nařízen či opatření dle § 6 c. ř. s. (viz čl. Způsobilost procesní) učiněno či má-li býti žaloba vrácena jakožto nevhodná k položení roku (§ 230). Jde-li pouze o formální vady (na př. schází potřebný počet exemplářů podání neb rubrik) může k odstranění jich býti strana předvolána, nebo podání jí vráceno s tím, by napravila formální vady, jež jí buďte zároveň označeny (§§ 85, 84 c. ř. s.).

2. Nemá-li předseda senátu žádných pochybností, položí rok k ústnímu jednání, přihlížející k času pro doručení žaloby patrně potřebnému tak, by mezi doručením a rokem byla doba asi 14 dnů. Doba tato může býti přiměřeně prodloužena, je-li pobyt žalovaného neznám a s druhé strany může býti v případech nutných k návrhu zkrácena, předpokládajíc, že žalovaný zdržuje se v místě soudu neb tam snadno v krátké době dorazití může a je-li toho třeba (zejména ve věcech rušené držby) lze dokonce rok tak položití, by mezi doručením a rokem byla toliko doba 24 hodin (§§ 230, 231, 455 c. ř. s.). Viz čl. Rok první, Spor, Přelíčení ústní.

Žaloba hypotekární.

I. Pojem.

Právo hypotekární (právo zástavní k věci nemovité srv. § 448 o. o. z.) jest věcné právo věřiteli poskytující moc k tomu, aby zjednal si uspokojení z nějakého objektu zapsaného v knize pozemkové pro jistou třetí osobu (statek, pohledávka hypotekární atd.), jestliže závazek v určitou dobu splněn není (§ 447 o. o. z.). Podstatný a přirozený obsah práva zástavního jest tedy oprávnění věřitelovo prodati zástavu (*distractio pignoris*), neplnil-li mu zástavní dlužník v ustanovený čas. Otázka dříve sporná, jakým způsobem hypotekární věřitel má u soudu žádati za prodej objektu hypotekárního, rozhodnuta byla nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 19. září 1860 č. 212 ř. z. výslovně v ten smysl, že věřitel hypotekární může pohledávku svou soudně ku platnosti přiváděti toliko žalobou (§ 1 cit. min. nař.; srv. též Stubenrauchův komentář k o. o. z. I. sv. z r. 1899 str. 640 a 641).

I jedná se jen o materiální, hmotnou povahu této žaloby. Právní povahou svojí může hypotekární nárok býti toliko věcné povahy, směřující bezprostředně proti věci, nepřímou naproti osobám, v jejichž vlastnictví nebo držení se zastavená věc nachází. Věcný ráz nároku hypotekárního jest ostatně zřejmě vysloven v § 466 o. o. z., kdež se stanoví: »Převědli dlužník v době trvání práva zástavního vlastnictví zastavené věci na někoho jiného, jest věřiteli volno předkem domáhati se svého osobního práva na dlužníku a pak plného uspokojení svého na zastavené věci.« Záleží tedy obsah nároku hypotekárního v tom, že oprávněn jest věřitel hypotekární držeti se věci a domáhati se úplného uspokojení za svoji pohledávku. Kdežto žaloba z dluhu zástavního směřuje na tzv. osobního dlužníka bez ohledu na to, spadá-li dlužník osobní v jedno s osobou zástavce nebo nynějšího vlastníka věci zastavené, postihuje vždy žaloba hypotekární jedině nynějšího vlastníka. Jest tedy žaloba hypotekární věcnou žalobou, kteroužto ku platnosti přivádí hypotekární věřitel naproti nynějšímu vlastníku nebo držiteli objektu hypotekárního svůj nárok na úplné uspokojení z objektu jemu zastaveného. Co do obsahu i objemu svého jest žaloba hypotekární (*actio hypothecaria*) totožna se žalobou zástavní, liší se však od ní tím, že při žalobě zástavní dopouští se rovněž sice uplatnění mimoknihovního práva zástavního k jisté zastavené věci, jež netvoří objektu knihovního, kdežto při žalobě hypotekární ku platnosti se přivádí knihovní právo zástavní ku jistému zavazenému knihovnímu objektu. I lze tedy žaloby hypotekární dělití:

a) v žaloby hypotekární v širším slova smyslu, jichž předmětem jsou knihovní a mimoknihovní práva a zástavní objekty,